

LIX

JOAN ALSINA I GIRALT

EL CENTRE DE DEPENDENTS DEL
COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA
DE SABADELL

(1907 - 1936)

SABADELL
1991

EL CENTRE DE DEPENDENTS DEL COMERÇ I DE LA INDÚSTRIA DE SABADELL

1907/1936

La primera notícia que he sabut trobar en referència al Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell és del 27 d'octubre de 1906 i a la "Revista de Sabadell". En una nota publicada aquest dia s'hi diu que *La Comisión nombrada para la creación de un Centre convoca para mañana domingo a las tres de la tarde una reunió a l'Euterpe per aprovar el reglament. La mateixa "Revista" publicà l'endemà 28 d'octubre un curt article de M. Valls Sala, un dels components de la Comissió organitzadora, titulat "Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria - Associació en projecte, de socors i d'ensenyança", en el qual justificava les ànsies de creació de la nova entitat i, entre altres coses, deia: *També els dependents sentim vers desitjos de redempció i a aquest fi cerquem l'associació com a medi imperiós per vulgaritzar tots aquells coneixements comercials que en tot temps ens falten i que tan beneficiosos han de ser pel comerç en general. Nosaltres també volem estudiar-la l'economia política i volem lluitar per la solidaritat econòmica. En l'associació hi cerquem la llum de la ciència i de la veritat, l'agermanament complert de tots els individus i l'apoi del capital, com a unció suprema de l'adveniment moral i material, per a treballar junts, amb més coneixements, al requeriment de nostre floreixent Indústria i Comerç. Així mateix hi cerquem, els dependents, el socors pel company desvalgut, l'auxili en l'enfermetat i en la vellesa i la guarició de totes les llagues que infecten nostre cos social.**

La mateixa "Revista", el dia 30 d'octubre ens assabenta que, *con regular concurrencia*, es féu la reunió en la qual s'aprovà el projecte d'Estatuts i que un cop tinguin la conformitat superior es procedirà a la constitució definitiva de l'Entitat.

"El Imparcial de Sabadell" del dissabte 3 de novembre de 1906 donava

també notícia de la reunió i comentava que *la entidad se propone el mejoramiento moral y material de la clase. A este fin se dedicará a la enseñanza y alternará igualmente los socorros mutuos para los asociados*; i la nota acabava manifestant que *hacemos votos para que prospere tan simpática idea*.

La Comissió Organitzadora estava formada per: Joan Castella Mestres, Lluís Margarit, Joaquim Muntané Mestres, Josep Papell, Joan Ribot i Serra, Bartomeu Sallarès, Emili Serra, Melcior Tort, M. Valls Sala i Jaume Virgili.

No constituïda encara oficialment l'entitat, la Comissió començà ja a actuar. La "Revista de Sabadell" del 12 de desembre de 1906 deia en una nota que un d'aquests dies serien presentats al Govern Civil els Estatuts per a la seva aprovació definitiva i oficial.

Totes aquestes gestions foren fetes en el primer estatge social del Centre. En un article al butlletí "De la nostra vida", butlletí del qual ja parlarem més endavant, l'autor de l'article, que signa "Xiroi" (no he pogut aclarir qui era aquest "Xiroi"), ens parla d'aquest *casal social -modestíssim de primer enduvi- al primer pis d'una humil casa del carrer de Sant Cristòfol*. No era més, com veurem més endavant, que el primer pis de l'avui desaparegut cafè Musical, al vell Alt Pedregar, primer pis que tenia l'entrada pel també desaparegut carreró de Sant Cristòfor.

La primera actuació pública de la Comissió fou l'organització, per al dia de Sant Sebastià, d'un repartiment de pa als pobres, (acció força corrent en aquells anys), una ballada de sardanes a la plaça Pi i Margall (avui plaça de Sant Roc), i un ball amb caràcter benèfic a l'Euterpe, en el qual hi hagué un benefici de 195 pessetes que foren entregades a la societat benèfica "La Reixa".

La "Revista de Sabadell" del 27 de gener de 1907 ens dóna compte de la constitució formal del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria (suposem que s'havia rebut ja l'aprovació dels Estatuts per part del Govern Civil) i de la seva primera Junta. Aquesta fou:

President	Joan Ferran
Vice-president 1r.	Francesc Regàs
Vice-president 2n.	Joan Trias Fàbregas (també President de la Secció d'Instrucció)
Tresorer	Agustí Brujas
Bibliotecari	Joan Rocamora
Vocal 1r.	Joan Ribot i Serra (també Vice-president de la Sec. d'Instrucció)

Vocal 2n.	Joan Vidal Vila (també Secretari de la Secció d'Instrucció)
Secretari	Joan Castella Mestres
Vice-secretari	Joan Nogués Roca

Signada pel president i el secretari del Centre es féu, el maig de 1907, una circular que es repartí entre els fabricants i els industrials sabadellencs i en la qual entre altres coses s'hi deia: *La constitució oficial d'aquesta entitat que amb la present circular tenim el gust de comunicar-li, ens obliga a molestar avui la seva atenció per a posar-li de manifest els lloables fins per a que aquesta ha sigut creada, com són en primer lloc els de la instrucció i socors mutus... I continuava més endavant: En sa conseqüència i considerant petit el nostre esforç moral i material davant lo elevats dels propòsits que integren els nostres ideals, ens complavem en sol·licitar de vostè amb caràcter de Soci Protector la seva cooperació sempre honrosa, com a medi més conduent a que la finalitat de nostres aspiracions pugui trobar el camí més amplament expedit.*

No he pogut trobar cap referència dels socis protectors que s'inscrivien en aquell moment (1907). Sí que hi ha referències que el 1912 les entitats protectores eren setanta-vuit, i d'activitats ben diverses. Hi ha, a la llista, exemples d'aquesta diversitat: Andreu Vives, Hotel d'Espanya; Vidua i fill d'A. Taulé, fabricant de cardes; Agustí Abad, fabricant de pintes i lliços; Josep Altura, impremta i objectes d'escriptori; Josep Germà, fabricant d'anissos; a més d'un bon nombre de fabricants de panyeria i novetats.

No es presentà cap problema en la creació de l'Entitat. Sí que hi hagué, però, una ben abundosa polèmica que es desenrotllà tota en la "Revista de Sabadell" dels dies 10,14,17 i 24 de març i el 10 d'abril del 1907.

De la lectura d'aquesta polèmica es dedueix que hi havia dues tendències en els moments previs a la creació del Centre. Per una part, els elements més madurs d'edat, la major part d'ells viatjants, eren partidaris de la fundació d'una Associació Benèfica Industrial i Mercantil de Sabadell en la qual els socis protectors tinguessin una decisiva acció fiscalitzadora arribant fins al punt que el caixer havia d'ésser elegit entre els socis protectors. Aquesta primera idea nasqué el juliol del 1906 en un sopar de viatjants celebrat a l'Hotel d'Espanya. Es creà una primera Comissió per estudiar la qüestió i s'invità que hi prenguessin també part els elements més joves de la dependència del comerç i de la indústria. En aquesta comissió mixta viatjants-dependents triomfaren les opinions d'aquests darrers i en lloc de la primera idea d'una Associació Benèfica Industrial i Mercantil es creà una segona Comissió que fou la que donà cos al Centre de Dependents del

Comerç i de la Indústria.

Enric Diumaró i Grané, en nom propi i en el de Miquel Altaió i Moratonas, viatjant i president de la primera comissió, començà la polèmica sobre aquesta nova orientació de l'entitat i contra la segona comissió que fou la que organitzà definitivament el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria.

La polèmica és força sucosa i no hi falten frases com *si fan el tonto és perquè ho són de veres, encara que no vulguin ser-ho*, frase dirigida per Diumaró a la segona comissió; o *aquests savis, dignes parions d'aquells qui no sols no fan sinó que ni tan sols deixen fer, faràn un pobre paper en aquest assumpte que ells donen per acabat i que nosaltres just ara comencem*; comentari adreçat per la segona comissió a Diumaró i Altaió.

En concret podria dir-se que la constitució del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria enfront de l'Associació Benèfica Industrial i Mercantil, fou un triomf dels més joves sobre els més grans i, en part, un triomf dels dependents sobre els viatjants.

Legalitzat ja el Centre i constituïda, com hem vist, la Junta Directiva, aquesta començà ja els treballs per a l'organització del primer curs (1907-1908) de les escoles nocturnes. L'"Imparcial de Sabadell" del 7 de setembre de 1907 publicà ja el quadre d'assignatures per aquest primer curs:

Francès i Anglès

Professor: Sr. E. Michel (al saló d'actes)

Teoria de teixits

Professor: Sr. Benet Comelles (al saló d'actes)

Teneduria de llibres i Càlcul mercantil

Professor: Sr. Miquel Moratones (a la sala Sallarès)

Esperanto

Professor: Sr. Domènec Serdà (a la sala Sallarès)

Taquigrafia

Professor: Sr. Ramon Graupera (a la sala Sallarès)

Una comunicació del Centre, publicada a la "Revista de Sabadell" del 22 de setembre de 1907, ens assabenta que en aquells moments inicials el Centre comptava ja amb més de dos-cents cinquanta socis. Els menors de divuit anys pagaven una quota de cinquanta cèntims al mes i els de més de divuit anys una pesseta. Els socis protectors pagaven una quota mínima d'una pesseta i cinquanta cèntims cada mes. Els drets de matrícula als cursos eren de dues pessetes per curs i per assignatura.

El diumenge 29 de setembre, a les quatre de la tarda, es féu la solemne inauguració del primer curs. L'acte se celebrà al Teatre Principal. Obri l'acte el president del Centre, Joan Ferran, qui cedí la presidència al representant de l'Alcaldia. A continuació el vice-president del Centre i president de la Secció d'Instrucció, Joan Trias Fàbregas, féu un parlament *inspirat a enaltir l'escomesa del Centre i encoratjant a tots els dependents a perseverar en la tasca empresa essent ferma garantia de la durada de la mateixa la joventut de la major part dels que figuren en les llistes de socis*, com recull en una crònica la "Revista de Sabadell" del primer d'octubre de 1907.

Entre les personalitats que intervingueren en l'acte hi havia Josep Bordas, president del Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria de Barcelona -entitat amb la qual el Centre Sabadellenc tenia contínues i afectuoses relacions-, Gabriel Casals, en representació del Gremi de Fabricants, Pau Rodon i Amigó, el prestigiós fundador i director de la revista -certament admirable- "Catalunya Tèxtil", el metge i publicista Wifred Coroleu, professor del CADCI barceloní, el diputat a Corts Frederic Rahola i el diputat provincial sabadellenc Jaume Cruells. I no era pas sols l'activitat escolar l'única preocupació dels dirigents del Centre. Durant aquest primer curs 1907-1908 organitzaren les següents conferències:

- "La crisi que travessa la indústria", per Josep Puigdollers i Macià
- "El pervindre econòmic de Catalunya", per Wifred Coroleu
- "Futurisme de la teoria de teixits" per Pau Rodon i Amigó
- "Universitats populars", per Max Bembo
- "Desarrollo de la gran indústria", per Froilan Soler i Soler
- "Treball, vida i misèria", per Didac Ruiz
- "Radi i radiactivitat", per Joan Vizà i Caball
- "Folklore català - Rondallística i Cançonística", per Aureli Capmany
- "L'art d'estudiar", per Víctor Oliva de Vilanova, i
- "Nostra circulació monetària", per Aureli Ras.

Un bon aplec de conferències i sobre àmplia diversitat de temes per un sol curs!

Els cursos següents continuaren amb ben poques variacions; les classes de taquigrafia passen a ser donades per Claudi Rodamilans i l'esperanto passa a Pere Oriach.

Fou per l'abril del 1910 quan es decidí, probablement per falta d'espai en aquest primer estatge de l'Arc de Sant Cristòfor, el trasllat a un nou lloc. Fou escollit el segon pis de l'Ateneu a la plaça Pi i Margall, actual plaça de Sant Roc.

De la data d'aquest trasllat n'he trobat ben poques referències; queda, però, ben establerta amb les següents notícies. En l'acta de la reunió de l'Ajuntament del 14 d'abril de 1910 hi consta l'acord de llogar, per 500 pessetes l'any, el primer pis de la casa número 15 de l'Alt Pedregar amb entrada per l'Arc de Sant Cristòfor número 2 i amb destí a l'Escola de Música. La "Revista de Sabadell" del 20 d'abril, en comentar aquest fet, diu: *Por acuerdo del Ayuntamiento, la Escuela Municipal de Música se trasladará al local de la calle Alta del Pedregar que ocupaban las Sociedades Centre de Dependents, Centre Excursionista del Vallès y Esperanta Semo, las cuales se han trasladado al segundo piso del Ateneu de Sabadell*. I la "Revista" del 23 d'abril donava la següent notícia: *Avui a les nou i quart de la vetlla l'intel·ligent advocat i docte professor de les Escoles Comercials del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria en Gabriel Casals i Pena seguirà les conferències de l'assignatura de Dret Mercantil. La d'avui es donarà en el nou estatge social a la Plaça de Pi i Margall, 10 i 11.*

Queda ben clar, amb aquestes notícies, que el Centre es traslladà a darreries d'abril de 1910 al nou local, el segon pis de l'Ateneu a la plaça de Pi i Margall.

El nou estatge, més ampli, permeté introduir força novetats en el pla d'estudis. A les classes que hi havia fins ara, Francès i Anglès, Teoria de Teixits, donada des d'ara per Gumersind Roig, Teneduria de Llibres i Taquigrafia, aquesta donada ara per Francesc Armengol, substituïnt Ramon Graupera, s'hi afegeixen classes d'Alemanya a càrrec de Manuel Ripoll, de Mecanografia a càrrec de Jesús Bernaldo, una classe especial de Mecanografia per a senyoretas a càrrec de Dolors Miralles i classes de Català i Castellà a càrrec de l'escolapi Pare Miquel Simon. Deixen de donar-se classes d'Esperanto, de les quals es fa càrrec l'entitat Esperanta Semo. Les classes d'Alemanya devien tenir poca concurrència ja que a partir del curs 1913-1914 ja no hi consten.

Continuava l'activitat en organització de conferències; en trobem, entre d'altres, de Manuel Raventós sobre "L'Empresa", de Ramon Rucabado sobre "El mon econòmic", de Miquel Moratones sobre "Contractes de treball" i una conferència en Esperanto del Dr. Jsenoritch sobre "Impressions de viatge a través d'Europa". Gabriel Casals i Pena continuava donant el curset especial sobre "Dret Mercantil" que ja havíem esmentat.

Una bona mostra de la vitalitat del Centre és l'aparició, l'octubre del 1912, de la revista mensual "De la nostra vida - Portaveu del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell". És gràcies a la

col·lecció d'aquesta revista, que podem seguir la trajectòria del Centre fins al número 54 d'octubre-novembre de 1918, que podria ser el darrer que es publicà.

L'activitat del Centre continuà cada dia més creixent, tant en el que fa referència a l'ensenyança, una de les primordials activitats, com en l'organització de conferències i, per què no, d'actes de platxèria com ballades de sardanes i balls de gala anuals a l'Euterpe.

En la memòria del Consell Directiu corresponent al curs 1912-1913, publicada en el número 10 de juliol de 1913, a "De la nostra vida", s'hi diu que en aquells moments l'entitat comptava amb 398 socis i que es tenia una subvenció de 500 pessetes de l'Ajuntament de Sabadell i una altra de 400 pessetes de la Diputació Provincial de Barcelona.

Un dels problemes existents era la manca d'un local més apropiat. Diu així la Memòria: *Avui ens trobem instal·lats en un local insuficient. Estem mancats de lloc a propòsit per a les classes que es donen, careixem d'independència, i nostra entitat és ja prou forta per a no anar a remolc de ningú. Necessitem un local propi i a aquest fi portem realitzades algunes gestions, quin èxit quasi us podem anticipar, per a traslladar-nos en local exprofès, independent i en el punt més cèntric de la nostra ciutat.*

En el número 14 de novembre de 1913 de "De la nostra vida", hi ha ja la notícia que *les obres del nostre nou estatge s'estan acabant per moments i avui ja podem assegurar a nostres consocis que podrem verificar el canvi de local a darrers d'any, en quina data estaran completament enllestides totes les dependències del Centre.*

I en el número 15, de gener de 1914, ja s'hi diu que: *Amb tota regularitat i sense mancaments de cap escolar s'han reprès les tasques de les escoles mercantils del nostre Centre després de les vacances nadalenques. En nostre nou estatge les aules reuneixen millors condicions que en l'antic casal i això fa preveure que cada dia seran més concorregudes.*

Aquest nou local era sobre l'actual cafè-restaurant Euterpe i amb entrada pel carrer de Sant Joan número 89 (actualment carrer de Sant Antoni Maria Claret número 4). "De la nostra vida" del novembre de 1913 en deia: *Això costa algun sacrifici material, doncs havem procurat dotar al nou local de sales ventilades i espaioses per a classes, biblioteca i cafè. Per aquest disposarem d'un magnífic saló amb mirador a la Rambla.*

El Centre enriqueix amb aquest nou estatge el seu prestigi, prou ben guanyat amb la seva actuació pedagògica. Sentia, però, necessitat d'una

altra mostra visible de la seva categoria social. Aquesta mostra, seguint una tendència ben corrent en aquells anys, era una bandera. I aquesta bandera es féu. Deixem però que ens ho conti l'editorial del número 13 de "De la nostra vida".

L'editorial comença amb una cita a Ferran Casablanca i Planell; diu: *Un compatriota nostre, un soci fundador i protector del nostre Centre ha fet un portentós invent. Continua amb encertats elogis a Casablanca i al seu invent, i més endavant, i ara ve la bandera, diu: A requeriment de la Secció de Propaganda de nostre Centre, el senyor Casablanca ha consentit en provar de filar amb la seva màquina, metxa de seda des de bobina de metxera en gros, i en cas de no oferir inconvenients, filaria tota la quantitat necessària per a confeccionar una gran i hermosa bandera de gala per a nostra Entitat. En agraïment a tan enlairada generositat i en prova d'admiració del seu talent, la Secció d'Educació del nostre Centre rendint-li el just tribut d'admiració que es mereix, està posant en paper quadrícula el seu retrat pel professor de Teoria de teixits en Fèlix Moratona, que serà enquadrat per a ornament de nostre estatge i que perpetuarà el record de l'autor del més gran invent de Catalunya. La nostra bandera reunirà la més patriòtica condició d'esser elaborada en nostra Ciutat baix tots aspectes, car serà fet el dibuix pels alumnes de nostres Escoles, teixida per un industrial sabadellenc, quin nom no podem encara donar. Hem demanat al nostre digne i estimat alcalde (en aquells dies ho era Silvestre Romeu i Voltà) si consentia que la seva distingida esposa o simpàtiques filles contribuïssin en una comissió de senyoretas a brodar la nostra Senyera, i amb l'amabilitat que apoia sempre totes aquelles coses que contribueixen al foment de la cultura, a tot allò que parla al cor dels homes i que fa que enlaira el nom de Sabadell, ha accedit al nostre prec. A la virtuosa senyora Dolors Planell, viuda de Ferran Casablanca, li demanarem que sigui ella qui posi la primera pedra a la nostra Senyera, que doni el primer punt al seu brodat, com tambéensem demanar a la seva neta, l'agraçada senyoreta Mercè Camps Casablanca, que formi part de la comissió de damiseles brodadores.*

La bandera encara la tenim avui. Fou entregada al Museu d'Història el 23 d'octubre de 1981. L'antic soci professor del Centre, Josep Folch i Ribé, en un acte solemne, en féu l'entrega i n'explicà la història i les vicissituds finals. Aquestes foren les seves paraules: *Un reduït nombre de supervivents del que fou el Centre de Dependents ens vàrem proposar reivindicar la senyera de la nostra desapareguda entitat, la qual va desaparèixer, com tantes altres coses, en el curs de la dissortada guerra civil. Aquesta senyera, gelosament guardada, per motius que no cal explicar, durant més de quaranta anys, primer pel nostre cafeter Josep Sala, qui la va recollir i guardar durant 17 anys amb el consegüent perill que això representava en aquells temps; després, en finir aquest, la seva família la va lliurar al*

consoci Antoni Sagués que també la va guardar molts anys, però que, malauradament, avui ja no és entre nosaltres i aleshores la va guardar el seu fill Ramon, que desgraciadament va morir deu fer cosa d'uns dos anys, fins que finalment la seva vídua, senyora Marta Conesa, va continuar custodiant la senyera fins a lliurar-la al petit grup de socis que quedaven del Centre de Dependents, una vegada assabentada del destí que pensàvem donar-li.

Altre projecte de la Comissió Directiva era la creació d'una biblioteca, que es començà a formar gràcies a donatius de llibres per part dels socis. Entre els primers donatius hi consten "Solitud", de Victor Català, en versió taquigràfica realitzada per la senyoreta Dolors Miralles, una de les primeres alumnes d'aquesta especialitat, i "La Ben Plantada", d'Eugeni d'Ors, també en versió taquigràfica feta en aquest cas per Francesc Armengol.

Del donatiu de la senyoreta Miralles en deia "De la nostra vida" d'octubre de 1913: *Nostra distingida compatricia, l'estudiosa senyoreta Na Dolors Miralles i Valls, professora de l'assignatura de Mecanografia i aplicada deixeble de la classe d'Estenografia, d'aquest Centre de Dependents, ha terminat de compondre en signes taquigràfics la preciosa novel·la catalana intitolada "Solitud" de l'eminent escriptora Victor Català. La senyoreta Miralles amb molta galanteria ha ofert aquest delicat treball per a la Biblioteca d'aquest Centre, del qual obsequi n'està agraidíssim, perquè és una versió curiosament escrita, on ademés de notar-s'hi una pulcritut inimitable, s'hi endevina l'ànima d'una persona que ha après metòdicament amb interès tot quant se li ha ensenyat. Amb motiu d'aquesta circumstància, que honra de veres a la senyoreta Miralles i al Centre de Dependents, invitem a les senyorettes de Sabadell que segueixin el seu exemple de cultura i que, com ella, vulguin tenir les mateixes qualitats de saber incansablement.*

Segons un catàleg publicat l'any 1930 amb motiu de la reobertura de la biblioteca després d'una reorganització, hi havia més de tres-cents llibres de diverses especialitzacions comercials (Geografia Comercial, Moneda, Banca i Borsa, Legislació, Economia i Finances, etc.) els títols i autors dels quals consten en el catàleg; hi havia també diverses obres de Literatura, Ciència, Filosofia i Història que no hi són detallades. Moltes de les obres d'especialització comercial són en francès. En el catàleg hi trobem obres ben importants; com a exemple, els "Principios de organización científica del trabajo", de Frederic Winslow Taylor, o els deu volums en francès de "Le Capital" de Karl Marx. Hi trobem també força obres d'especialistes catalans en qüestions econòmiques: Jaume Carner, Frederic Rahola, Gual i Villalbí, Pau Vila, Joaquim Ventalló, Edmon Vallès, Josep Mª Tallada, Francesc Cambó, Gai de Montellà, Roig i Berguedà, Carrasco i Formiguera...

(I permeteu-me ara, encara que sigui fora de text, un toc personal en aquestes meves notes. Entre els primers donants de llibres a la futura biblioteca hi trobo Bartomeu Alsina, el meu pare, a qui trobo també més tard, el 1914, com a vice-president de la Secció de Propaganda i formant també part de la Junta de la Secció d'Esports. Perdoneu-me aquesta expansió sentimental).

A inicis del curs 1913-1914 hi hagueren problemes amb les classes de català-castellà del Pare Simon. Una ordre del Pare Provincial de l'Escola Pia impedí que el Pare Simon continués donant-les. Claudi Rodamilans, alumne d'aquestes classes, en un article a "De la nostra vida" de setembre de 1913 que portava "Plany" com a títol, es queixava d'aquesta ordre i comentava: *I és que les classes del Pare Simon tenien un encís especial. Entre mestre i deixebles hi regnava una aurèola d'amistat i afecte que donava bo i feia que un s'hi trobés bé dintre l'aula.* Afortunadament l'ordre es revocà i en el curs 1915-1916 tornem a trobar el Pare Simon donant les classes.

L'any 1914 es creà la secció d'Esports. "De la nostra vida" del maig de 1914 en deia: *En la pròxima reunió general reglamentària la Comissió d'Esports passarà a la categoria de Secció Permanent ja que estan molt avançats els treballs per a l'adquisició d'un camp per a celebrar-hi partits de foot-ball i altres esports.*

Sembla, per les referències que es van trobant en el portaveu del Centre, que hi hagueren força dificultats en la instal·lació del camp. Tot i això, tenim constància que el desembre de 1915 s'hi feia ja algun partit de futbol. Crec, però, que no devia durar gaire temps aquest camp d'esports ja que no n'he trobat més notícies.

Aquest camp era a l'actual illa Vilarrúbies-Puiggener-Taulí-Fra Batlle.

Tornem, però, a la que crec més important actuació del Centre: la pedagogia. És interessant, per donar-nos compte de la importància pedagògica del Centre, veure la taula d'assignatures d'un curs. Agafo, com a exemple, el de 1917-1918, en el qual hi hagueren matriculats 237 alumnes. Les classes es donaven en diverses sales, cada una d'elles batejada amb el nom d'un sabadellenc il·lustre, com ja havíem vist en el quadre d'assignatures del primer curs 1907-1908.

TAULA D'ASSIGNATURES

ASSIGNATURA	PROFESSOR	SALA
Català-Castellà	P.M. Simon	Armengol
Francès Elemental	P.M. Simon	Armengol
Francès Primer Curs	Elie Michel, fill	Sallarès
Francès Segon Curs	Elie Michel, pare	Alguersuari
Anglès Primer Curs	Elie Michel, fill	Sallarès
Anglès Segon Curs	Elie Michel, pare	Alguersuari
Càlcul Mercantil	J. Vilar	Sallarès
Teneduria de llibres	M. Moratonas	Armengol
Superior de Comptabilitat	M. Moratonas	Casanovas/Armengol
Correspondència i Documentació Mercantil	J. Vilar	Sallarès
Geografia Comercial	N. Rucabado	Casanovas
Teoria i Pràctica de Teixits (Primer Curs)	G. Peig	Alguersuari
Teoria i Pràctica de Teixits (Segon i Tercer Curs)	G. Peig	Alguersuari
Química Industrial	P. Mestre	E. Viver
Taquigrafia	F. Armengol	Alguersuari/E. Viver
(*) Mecanografia (mixta)	J. Bernaldo	Casanovas
Matemàtiques Elementals	J. Uyà	E. Viver
Mecanografia (Especial per a Senyoretetes)	Dolors Miralles	Casanovas

(*) La classe del dissabte serà solament de pràctiques.

Un dels aspectes del Centre, del qual no havia parlat fins ara, és el relacionat amb la defensa dels interessos dels dependents. No he examinat la qüestió gaire a fons ja que he cregut més interessant, en aquesta meua ponència, historiar l'actuació pedagògica del Centre.

Crec, però, convenient donar-ne algunes notícies.

Tot i que ja des dels primers dies la principal preocupació dels dirigents del Centre fou la creació i el bon manteniment d'aquestes escoles, aviat es féu sentir també la necessitat d'intervenció en tot el que feia referència a les qüestions socials.

Ja en el número de desembre de 1912 de "De la nostra vida" es parla dels treballs portats a cap en pro del descans dominical. I en el mateix número de la revista el Consell Directiu del Centre fa patent, en una nota, aquesta necessitat d'actuació social, alhora que deixa ben clara la posició del Centre. Diu així aquesta nota: *Ja fa temps que el Consell Directiu d'aquest Centre, tenint en compte més les necessitats de la classe que les ànsies d'alguns dependents que voldrien veure a nostra entitat convertida en una societat de resistència, acaricia-va la idea de constituir la Secció de Relació i Treball, òrgan força necessari a l'ensembls que perillósissim.*

La creació d'aquesta Secció de Relació i Treball fou ben aviat una realitat. Domènec Saló en fou el primer president i, ell mateix, intervingué com a ponent en la Primera Assemblea de Dependents del Comerç i de la Indústria organitzada pel CADCI barceloní el mateix any 1913, en la qual col·laborà a fons el Centre sabadellenc.

Deia Domènec Saló en la seva ponència "Setmana anglesa i la seva relació amb el dependent": *No vinc a parlar-vos de cap utopia... En què consisteix la setmana anglesa?... En considerar el dissabte al migdia com a terme de la jornada de treball en les indústries, comerços a l'engròs, escriptoris, despatxos i oficines de diferents negocis; i en considerar el dissabte a la nit com a terme de la jornada per als comerços al detall, venedors de comestibles, places, mercats, barberies i tots els establiments de serveis públics.*

L'any 1913 es presentava, com a novetat a assolir, una setmana anglesa avui ja sobrepassada!

En la mateixa Assemblea el també sabadellenc del Centre, Jesús Bernaldo, professor de Mecanografia, hi presentava la seva ponència "Salari mínim-Conveniència de la seva fixació-Medis per a determinar-lo a Barcelona i fora d'ella".

Bon començ d'actuació per a la novella Secció de Relació i Treball, que seguirà en la seva conducta posterior insistint sobre els mateixos temes: horari de treball i salari.

Tornem, però, a classe.

En el curs 1916-1917 l'assignatura que inicialment era anomenada "Comptabilitat", agafa una major amplitud i es subdivideix en diverses i diferents classes: "Teneduria de llibres" i "Superior de comptabilitat" a càrrec com fins aleshores de Miquel Moratones, "Càlcul mercantil" a càrrec de M. Valls i "Correspondència" a càrrec de J. Vilar. S'estrena una classe de "Matemàtiques" a càrrec d'Ildefons Morales, que durà sols un curs, ja que en el

següent veiem aquesta assignatura convertida en "Matemàtiques elementals" i donada per Joan Uyà; durà també un sol curs. Joan Uyà passà a donar classes de primer curs de "Teneduria de llibres". S'introdueixen també classes de "Geografia comercial" a càrrec de N. Rucabado.

L'agost del 1917, organitzada pel Centre i coincidint amb la Festa Major, s'inaugurà la primera exposició a Sabadell de material modern per a oficines. Aquesta exposició, instal·lada a les sales de la Caixa d'Estalvis, fou multitudinàriament visitada. En el dia de la clausura l'Ajuntament entregà al Centre un pergami, realitzat per Antoni Vila Arrufat, felicitant el Centre per l'èxit de l'exposició. Una segona exposició fou organitzada pel Centre i instal·lada també a la Caixa l'any 1932.

En el número 54 de "De la nostra vida", corresponent a octubre-novembre de 1918 (el darrer que he pogut trobar i, sembla, el darrer que es publicà) hi ha inclosa una nota que parla d'un nou camp d'esports. Diu així: *La nostra entitat estava fins el present mancada d'alicients recreatius... Per a suplir aquest buit acaba d'adquirir el camp situat en els carrers Cervantes i Victor Balaguer que fins ara perteneixia a la dissolta entitat Friends Club.* Aquesta nota fa veure, com ja havíem insinuat, la poca durada del camp del Taulí que ni s'esmenta en aquesta nota. Trobem anunciats en el nou camp, l'any 1920, diversos festivals, especialment sardanístics.

El gener de 1919, segons Joan Puig Pujol en "86 anys de premsa local", surt el primer número de "Evolució - Portaveu del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell". No he pogut trobar cap col·lecció completa d'aquesta revista. A l'Arxiu Històric de Sabadell hi ha únicament el número 3 corresponent a maig-juny de 1919. Si acceptem com a bimensual aquesta publicació, el primer número correspondria efectivament, com diu Puig Pujol, a gener-febrer de 1919. No hi ha pràcticament cap distància, en el temps, amb "De la nostra vida", el darrer número de la qual sembla ser d'octubre-novembre de 1918.

Joan Puig Pujol, en l'obra ja esmentada, diu que "Evolució" es col·loca en el mateix pla que ocupà durant set anys l'altre òrgan del propi Centre, titulat "De la nostra vida". Aquest comentari de Puig Pujol fa creure que ell havia vist potser la totalitat de la nova revista. L'únic número que n'he vist fa, però, la impressió que començava a haver-hi una, diguem-ne, politització més acusada que en "De la nostra vida". Politització que sembla, però, que no era pas massa ben seguida pels associats del Centre. Així sembla poder-se deduir d'aquesta nota: *Influenciat per la diversitat de corrents que s'han produït en la societat, el Centre ha tingut que cenyir la seva acció a les*

exigències de la realitat, fent i desfent en harmonia amb el medi ambient que el volta. La nostra entitat ha tingut que lluitar potser més que abans amb la manca de disciplina dels seus associats i amb la carència d'esperit d'associació i mutu apoi dels de la seva classe. Malgrat les excitacions adreßades baix tots els conceptes als associats, és precís remarcar que no sempre el Consell ha vist secundats els seus propòsits...

Tot i aquests problemes continuava, però, amb força empena l'organització de conferències i curssets especials, tot i que sembla un xic disminuïda l'empena inicial. Trobem com a conferenciants Joan Grau i Puig, president de la Unió Industrial sabadellenca; Pere Coromines, Wifred Coroleu, Eladi Homs, Vidal i Guardiola, Valentí Camps, Poal i Aragall i Joaquim Folguera, entre d'altres. Entre els curssets especials hi trobem el de Pere Pasqual i Salichs sobre Dret Mercantil i unes conferències-curssets sobre literatura catalana, Verdaguer, Guimerà i Maragall, amb lectures i comentaris sobre la seva obra fets pels socis del Centre Ramon Graupera i Joan Arús.

Començava, amb els inicis de la segona dècada del segle, una major sensibilització vers les qüestions político-socials.

Una nota del "Diari de Sabadell" del 29 de juny de 1919 ja ens en dóna compte; diu aquesta nota: *Abans d'ahir el Centre de Dependents celebrà reunió general extraordinària per a canviar l'actual nom de l'entitat per el de Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria i per acordar que la junta de la Secció de Relació i Treball demani a les entitats patronals el compliment de la setmana anglesa.*

El canvi de nom no es féu, però la Secció de Relació i Treball, existent des de l'any 1913, es dissolgué i es creà el Sindicat de Dependents. No es transformà el Centre en Sindicat. S'adoptà una solució salomònica. El Centre de Dependents continuava amb el seu ja tradicional nom i aixoplugava el nou Sindicat.

Una de les seves primeres actuacions fou l'organització, el maig del 1920, de l'Assemblea de Dependents de Catalunya, que tingué lloc el 20 de maig al Teatre Principal, prenent-hi part el CADCI barceloní i els Centres de Dependents de Terrassa, Reus, Manresa i Tarragona. L'assemblea acordà la constitució de la Federació de Dependents de Catalunya.

El maig de 1921, desaparegut ja el portaveu "Evolució", es començà a publicar "Actuació", que és ja titulat "Portaveu del Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria i del Sindicat de Dependents".

En el seu primer número hi ha una, diguem-ne, declaració de principis,

amb un esperit força més combatiu, socialment parlant, que l'anterior "De la nostra vida". No puc comparar-ho amb "Evolució" ja que, com he dit, no n'he vist cap exemplar. Diu aquest editorial, titulat "Salutació": *"Actuació no ve a la llum amb el propòsit de combatre determinadament a ningú. Pretenem fer sentir la veu i l'aspiració de la nostra classe, en totes les qüestions i en tots els problemes vius que puguin plantejar-se. No pas amb sentit exclussivista, sinó amb criteri assenyat i constructiu. Defensarem nostres opinions amb fermesa, defugint sempre les polèmiques de caràcter personal, i discutint però, sempre en el camp de les idees.*

No hi havia, però, en el Centre un gaire fort esperit combatiu en l'aspecte social. "Actuació" deia en el seu número 3, de juliol de 1921: *El nostre Sindicat està passant una època aguda de crisi, podriem dir-ne com totes les entitats de caràcter purament social. I en un article del mateix número, signat "Un dependent", s'exposa una opinió força més pessimista en aquest aspecte; diu: Hem de dir a la dependència ço que som; no una col·lectivitat vivent sinó un organisme putrefacte.*

Hi hagueren força discussions entre els elements addictes a l'actuació clàssica del Centre i els partidaris d'una major acció social. Sembla que fou pel gener de 1922 que es publicà el darrer número d'"Actuació", tercer i darrer portaveu del Centre.

En el camp de l'ensenyança, l'activitat continuava, però, sense problemes.

La Teneduria de Llibres, donada des dels inicis per Miquel Moratones, passa el 1919 a ser donada per Francesc Moyano i l'any 1926 per Salvador Sarrà Serravinyals; del Càlcul Mercantil se'n fa càrrec Francesc Vall. La Mecnografia de Jesús Bernaldo i Dolors Miralles passa a Feliu Renau, i del Català-Castellà del Pare Miquel Simon se'n fa càrrec Joan Arús, assignatura que en els anys trenta passa a ser únicament Català i a càrrec de Joan Sallarès. Les classes de Francès i Anglès passen a ser donades per professors de l'Acadèmia Bèrlitz. L'any 1922 mor el professor de Teoria de Teixits Gumer-sind Peig, que des de 1910 donava aquesta classe, i l'assignatura passa a ser donada per J. Gras; deixa, però, de constar en el pla d'estudis l'any 1927, quan es concentra tota l'ensenyança en idiomes i comerç.

El gener de 1925 es produeix un nou canvi de local. Es deixa el cap de la Rambla, sobre l'Euterpe, on s'hi estava des del 1914. Fou el quart i darrer estatge del Centre i, curiosament, el trasllat es féu al que havia estat, possiblement ara ampliat i millor condicionat, el primer estatge social: sobre

l'antic Cafè Ibèric, més tard Cafè Musical. El "Diari de Sabadell" del 31 de gener de 1925 ens en dóna la notícia: *El Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria s'ha traslladat al seu nou local del carrer Pedregar, 17. Com sia que no estan del tot ultimades les reformes en el saló cafè de l'esmentat local, interinament el Centre tindrà l'entrada oficial pel carrer de la Borriana. Si no recordo malament aquesta fou ja sempre l'entrada als locals del Centre. Els cursos, ara amb el nom d'Escoles Mercantils, continuaren amb tota normalitat i eficiència.*

En aquests darrers anys el Centre instal·là un nou camp d'esports on, principalment, es practicava el bàsquet; aquest camp era a l'actual carrer de Narcís Giralt, no edificat encara, i darrera mateix de l'Euterpe.

El darrer curs fou el de 1935-1936.

Joan Sallarès i Castells, professor de català del Centre, féu la invitació a aquest curs en una "al·locució radiada per mitjà de l'Emissora Ràdio Sabadell el dia 18 de setembre del 1935". En aquesta al·locució deia, Joan Sallarès: *A punt d'extingir-se el temps estiuenc, amb el retorn dels fugitius de la ciutat i recollits els benifets d'una temporada blanca d'esforç intel·lectual i, encara més, després d'haver cercat guanys físics en un contacte joiós amb la naturalesa, ara la ciutat crida les joventuts a l'estudi. I deia més endavant: Les Escoles Mercantils del Centre de Dependents van de cara a procurar que cadascú faci llur feina ben feta, i que en aquest goig del ben servir hi pugui ésser sentit l'orgull de la col·laboració, tot encomanant-se'n aquella noblesa que infon de tan bella manera l'íntima consciència de sentir-se apte i útil. Tot perseguint aquest resultat, la Comissió d'Educació i Instrucció del Centre de Dependents ha establert el seu pla d'ensenyament donant-li les bases de Grau preparatori i Grau professional, i les assignatures que en ell es donen són les de Càlcul Mercantil, Documentació Mercantil i Nocions de Correspondència, Mecanografia, Català, Francès i Anglès, Taquigrafia i Comptabilitat elemental i superior. I acabava l'al·locució dient: Em toca tan sols, ara, per acabar, invitar a que els ciutadans comerciants i industrials de demà, que és la joventut daurada que enjoia la ciutat d'avui, es decideixi a acuirassar-se en l'estudi per al profit de tots i per a la glòria de la terra. El Centre de Dependents, amb les seves escoles, els espera a tots ells, oberts els braços i amb un flamareig d'amor paternal.*

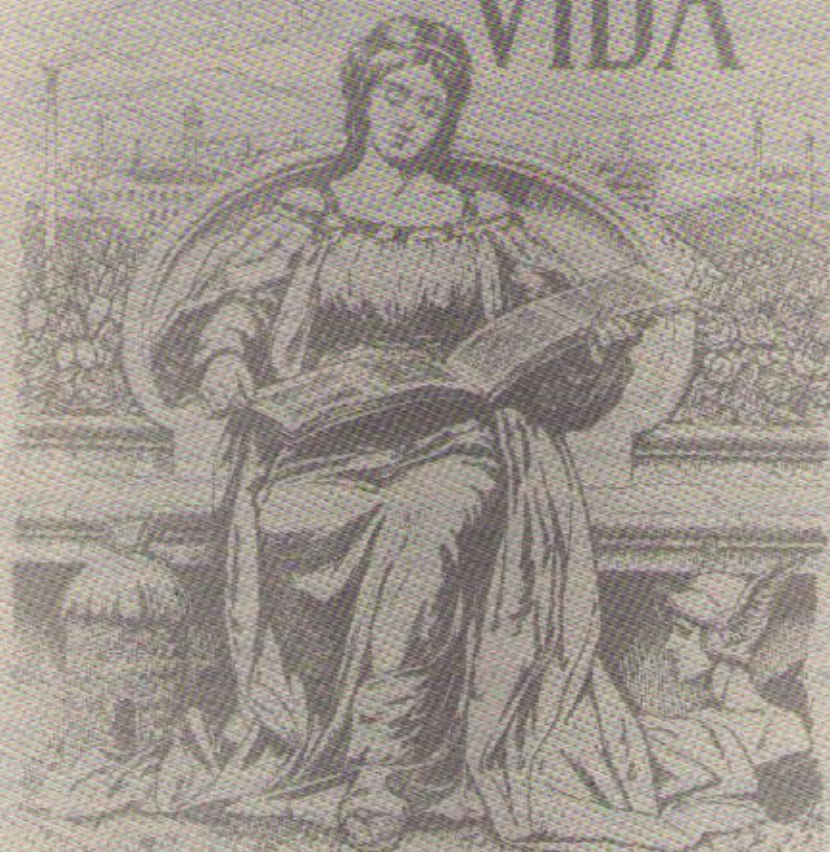
Aquests braços oberts es tancaren, com tantes d'altres coses, el nefast 18 de juliol de 1936. El Sindicat de Dependents quedà absorbit, segons una ordre publicada al "Full oficial" del 4 d'agost de 1936, pel nou format Sindicat d'Empleats i Tècnics amb domicili a la Rambla número 15, al Centre Industrial.

I el "Full oficial" del 26 d'agost de 1936 publicava aquesta nota: *D'acord al que estava anunciat, ahir a les set del vespre, va tenir lloc la reunió general*

convocada per la Junta, a fi i efecte de proposar als associats la dissolució del Centre de Dependents. En realitat la dissolució ja s'havia acordat en la reunió anterior; el que faltava era una qüestió de tràmit. Els Estatuts establien que per a dissoldre la societat calia que de primera convocatòria hi assistissin majoria absoluta d'associats. Com que l'assistència no fou tan numerosa, fou convenient fer la nova reunió. Ahir definitivament s'acordava la dissolució del Centre de Dependents i traspassar el fons, així com les activitats, al Sindicat d'Empleats i Tècnics. Era una resolució que es feia necessària, perquè en aquests moments de gran activitat sindical, la tasca del Centre de Dependents quedava relegada a segon terme. Per altra, era innecessària aquesta subsistència de dues entitats, completament germanes i que estaven compostes, en la seva majoria, pels mateixos afiliats".

Així, ben prop de trenta anys de la seva fundació, acabava el Centre de Dependents del Comerç i de la Indústria de Sabadell.

DE LA N^oSTRA VIDA

Portavena del Centre de Dependents del
Comers y de la Industria de Sabadell

Año 1.º Núm. 2.

QUADERNS D'ARXIU PUBLICATS

- I Dr. Ernest Mateu: **Joan Cristòfol Calvet d'Estrella i el seu probable origen sabadellenc**. 1961.
- II Dr. Jaume Truyols Santonja: **La pluviositat del Vallès Occidental i el dèbit del Riu Ripoll**. 1961.
- III Dr. Jaume Vicens Vives: **Sabadell en la Història Universal**.
- IV Dr. Pere Roca Garriga: **Un filòleg sabadellenc, el Dr. Joan Baptista Codina i Formosa**. 1962.
- V Emili Moragas Badia: **Influència del plan general de Ordenación de la provincia de Barcelona en el desarrollo de la ciudad de Sabadell**. 1962.
- VI Joan Montllor i Pujal: **La Parròquia de Jonqueres: la seva antiguitat, el seu nom**. 1962.
- VII Joan Sallarès: **D'impremtes i d'impressors a Sabadell**. 1963.
- VIII Joan Macià Mercadé: **Riadas 1962. Informe Periodístico**. 1963.
- IX Josep M. Sanmiquel i Planell: **La problemàtica educacional en els nostres dies**. 1964.
- X Emili Moragas Badia: **A l'entorn de l'estudi sobre "Planificació de serveis socials a Sabadell"**. 1965.
- XI Pere Martí Peydró: **Excursió per l'Ebre i muntanyes de Cardó**. 1965.
- XII Dr. Ernest Mateu: **El escudo de la ciudad de Sabadell**. 1966.
- XIII Josep Salvador i Antoni Forrellad: **La portada d'aigües a Sabadell**. 1967.
- XIV Mossèn Camil Geis: **Un periodista sabadellenc mort a Gènova: Joan Costa i Deu**. 1968.
- XV A. Bosch i Cardellach: **Idea del partido del Vallès donde está situada la villa de Sabadell que es la patria del Dr. Antoni Bosch**. 1968.
- XVI Pau Vila: **Les conurbacions ciutadanes. Suggestiments amb motiu de l'expansió barcelonina**. 1968.
- XVII Francesc Torrella Niubó: **Factors psico-socials de la nostra indústria tèxtil**. 1969.
- XVIII Osvald Cardona: **Joaquim Folguera, poeta i crític**. 1969.
- XIX Josep Mª Casas Homs: **El Castell de Castellar del Vallès l'any 1388. Transcripció i estudi d'un inventari**. 1970.
- XX Joan Ainaud, Ignasi Colomer, Josep Serrano: **Tres comunicacions a la X Assemblea d'Estudiosos**. 1971.
- XXI Joaquim Ferràndiz Duran: **Apunts per a la història de l'Hospital i Casa de Beneficència de Sabadell**. 1971.
- XXII Dr. Pere Roca Garriga: **Les Muralles de Sabadell**. 1972.
- XXIII Osvald Cardona: **L'obra poètica de Joan Arús**. 1973.
- XXIV Dr. Ernest Mateu: **De la vida laboriosa i honorable de Joan Montllor i Pujal**. 1974.
- XXV Pau Vila: **Comentaris i suggeriments a l'estudi "Dinàmica i Perspectiva del Vallès"**. 1976.
- XXVI Joan Alsina Giral: **Notes sobre el moviment obrer a Sabadell (1840-60)**. 1975.
- XXVII Joan Sallarès: **Marià Burguès, ceramista. L'home i l'obra**. 1977.
- XXVIII Camil Torras Casals: **Les feines de pagès abans dels nostres dies**. 1976.
- XXIX Lluís Creus March: **La reforma tributària de 1957 en relació amb la indústria tèxtil llanera sabadellenca**. 1977.
- XXX Dr. Pere Roca Garriga: **Mossèn Ernest Mateu en el cor de la vida sabadellenca**. 1977.

- XXXI Miquel Forrellad Solà: **Disputacions sobre matèries incertes en el món de l'estalvi**. 1978.
- XXXII Buenaventura Delgado: **La Institución Libre de Enseñanza de Sabadell**. 1979.
- XXXIII Lluís Casassas i Simó: **La personalitat de Pau Vila i la Geografia Catalana Moderna**. 1979.
- XXXIV Josep Torrella i Pineda: **Introducció i desenvolupament del cinema a Sabadell, 1897-1936**. 1980.
- XXXV Dr. Pere Roca i Garriga: **Toponímia del terme de Sabadell**. 1980.
- XXXVI Dr. Ernest Mateu: **Les qüestions jurisdiccionals entre Sabadell i Terrassa**. 1981.
- XXXVII Lluís Casals i García: **Joan Oliver i la "Colla de Sabadell"**. 1981.
- XXXVIII Joana Mª Golpe Posse: **Panoràmica vivent del subsòl de Sabadell deu milions d'anys enrera (Vallesjà)**. 1982.
- XXXIX Unió de Pagesos de Sabadell: **Estudi econòmic del sector agrari de Sabadell**. 1982.
- XI Joan Alsina i Giralt: **1913-L'assaig pedagògic de Max Bembo a Sabadell**. 1982.
- XLI J. Farell i Domingo: **El cinquantenari del Museu d'Història**. 1982.
- XLII J. Torrella i Pineda: **Vida teatral sabadellenca fins al 1936**. 1982.
- XLIII Joan Alsina i Giralt: **Consideracions sobre alguns aspectes de la indústria tèxtil sabadellenca en el segle passat**. 1983.
- XLIV Miquel Forrellad i Solà: **El draper Guillem Borriana, clavari de la vila a Sabadell**. 1983.
- XLV Joan Alsina i Giralt: **De bruixes: les de Caldes, les de Castellar i les de Sabadell**. 1983.
- XLVI Benet del Rincón Igea: **Agustí Rius i Borrell: un sabadellenc a la història de l'educació**. 1983.
- XLVII Joan Alsina i Giralt: **Els inicis del gas a Sabadell**. 1984.
- XLVIII Miquel Forrellad i Solà: **Cristòfol Calvet d'Estrella, encara**. 1984.
- II. Joaquim Clusa i Oriach: **La realitat metropolitana de Sabadell**. 1985.
- L Camil Torras i Casals: **Ramaderia de Treball: Utillatge i Costums**. 1985.
- LI Joan Alsina i Giralt: **El Convent dels Pares Caputxins a Sabadell**. 1985.
- LII Miquel Forrellad i Solà: **Cristòfol Calvet d'Estrellat, encara (II)**. 1986.
- LIII Isidre Carner i Graner: **Manuel Folguera i Duran i els orígens del catalanisme Sabadellenc**. 1987.
- LIV Jaume Puig i Castells: **L'habitatge i la construcció de la ciutat. Sabadell, 1850-1950**. 1987.
- LV Maria Jesús Espuny i Tomàs: **Les ordinations del Mostassaf de la Universitat de la Vila i terme de Sabadell (1585-1621)**. 1988.
- LVI Mª Concepció Mercè i Espanes: **La Guerra Gran a Sabadell, 1793-1795**. 1988.
- LVII Mª Jesús Espuny i Tomàs: **L'assistència a la Cort General de Catalunya d'una Vila reial: El cas de Sabadell (segles XIV-XVIII)**. 1989.
- LVIII Dolors Viñas i Camps: **Qui era Graziel-la?**. 1990.